

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

L. Annæi Senecæ Philosophi Opera, Qvæ Exstant Omnia

Seneca, Lucius Annaeus <Philosophus>

Antverpiæ, 1605

Epist. XCI.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-53700](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-53700)

A face quærebant, parcebantque adhuc ⁵⁷ etiam mutis animalibus: tantum aberat, ut
homo hominem non iratus, non timens, tantum spectaturus occideret. Nondum ve-
rantia rerum innocentes erant. multum autem interest, utrum peccare aliquis nolit, an-
nesciat. Deerat illis iustitia, deerat prudentia, deerat temperantia ac fortitudo. Omni-
nisi instituto & edocto, & ad summum assiduam exercitatione perducto. Ad hoc qui-
dem, sed sine hoc nascimur: & in optimis quoque antequam erudias, virtutis mate-
ria, non virtus est.

EPIST. XCI.

B LUGDVNENSIS colonia incendium triste, & subitum: ea iniectione, cogitandum de
inopinatis, & quæ homini possunt accidere. Ponit ante oculos incerta & fluxa hæc rerum:
maxima & firmissima minui, mutari, subduci, terramotu, aquis, flammis. Omnia mortalia
morte damnata esse. Ergo nec istam homini, nec infamiam timenda.

LIBERALIS noster nunc tristis est, nunciato incendio, quo Lugdunensis colo-
nia exusta est. Mouere hic casus quemlibet posset, nedum hominem patriæ suæ
amanatissimum. Quæ res efficit, ut firmitatem animi sui quærat, quam videlicet ad ea
quæ timeri posse putabat, exercuit: hoc verò tam inopinatum malum, penè inauditum,
non miror si sine metu fuit, cum esset sine exemplo. Multas enim ciuitates incendiū
vexauit, nullam abstulit. Nam etiam ubi hostili manu in tecta ignis immisus est, mul-
tis locis deficit: & quamuis subinde excitetur, rarò tamen sic cuncta depascitur, ut ni-
hil ferro reliquat. Terrarum quoque vix vniquam tam grauis & perniciosus fuit mo-
tus, ut tota oppida euerteret. Numquam denique ² tam infestum vlli exarsit incen-
dium, ut nihil alteri superesset incendio. Tot pulcherrima opera, quæ singula illustrare
vrbes singulas possent, vna nox strauit, & in tantâ pace, quantum ne bello quidem ti-
meri potest, accidit. Quis hoc credat? vbi que armis quiescentibus, cum toto orbe terra-
rum diffusa securitas sit, Lugdunum quod ostendebatur in Galliâ, quæritur. Omnibus
fortuna, quos publicè afflixit, quod passuri erant, timere permisit: nulla res magna non
aliquod habuit ruinæ suæ spatium: in hac, vna nox fuit inter urbem maximam, & nul-
lam. Denique diutiùs illam tibi perisse, quam periit, narro. Hæc omnia Liberalis nostri
affectum inclinant, ³ aduersus sua firmum & erectum. nec sine causâ concussus est.
Inexpectata plus aggrauant: nouitas adiicit calamitatibus pondus: nec quisquam mor-
taliū non magis, ⁴ quod etiam miratus est, doluit. Ideo nihil nobis improuisum es-
se debet. in omnia præmittendus est animus: cogitandumque, non quidquid solet, sed
quidquid potest fieri. Quid enim est, quod non fortuna cum voluit, & florentissimo
detrahat? quod non eò magis aggrediatur & quatiat, quò speciosius fulget? Quid illi ar-
duum, quidve difficile est? non vnâ viâ semper, ne tota quidem incurrit. Modò nostras
in nos manus aduocat, modò suis contenta viribus, inuenit pericula sine auctore. Nul-
lum tempus exceptum est: in ipsis voluptatibus causæ doloris oriuntur. Bellum in me-
diâ pace confurgit, & auxilia securitatis in metum transeunt: ex amico inimicus, hostis
ex socio. In subitas tempestates, hibernis que maiores, agitur æstiuâ tranquillitas. Sine
hoste

57. ETIAM MUTIS ANIMALIBVS.] *Id est, pi-
ficius. à quibus prima cades capit, & in obsonium
illi versit.*

2. TAM INFESTVM VLLI.] *Mallẽ vel, vlli-
bi, vel vllum.*

3. ADVERSVS SVA FIRMVM.] *Putarem, sue-
ta: ex sequentibus.*

4. QVOD ETIAM MIRATVS EST.] *Vt inopi-
narum & insolitum: Vnde hoc? Quomodo? Quis
putasset?*

EPIST. XCI. LIBERALIS NOSTER.] *Videtur ille
Æbutius Liberalis, cui De Beneficiis
inscripsit.*

hoste patimur hostilia : & cladis caussas, si alia deficiunt, nimia sibi felicitas inuenit. In- A
uadit temperatissimos morbus, validissimos phthisis, innocentissimos pœna, secretissi-
mos tumultus. Eligit aliquid noui casus, per quod velut oblitis vires suas ingerat. Quid-
quid longa series, multis laboribus, multâ Deûm indulgentiâ struxit, id vnus dies spar-
git ac dissipat. Longam moram dedit malis properantibus, ⁵ qui diem dixit, ⁶ horam,
momentumque temporis, euertendis imperiis sufficere. Effet aliquod imbecillitatis nos-
træ solatium, rerumque nostrarum; si tam tardè perirent cuncta, quàm fiunt: ⁷ nunc
incrementa lentè exeunt, festinatur in damnum. Nihil priuatim, nihil publicè stabile
est: tam hominum, quàm vrbium, fata voluuntur. Inter placidissima terror existit,
nihilque extrâ tumultuantibus caussis, mala vnde minimè expectabantur, erumpunt.
Quæ domesticis bellis stererât regna, quæ externis, impellente nullo ruunt. Quota quæ-
que felicitatem ciuitas pertulit? Cogitanda ergo sunt omnia, & animus aduersus ea quæ
possunt euenire, firmandus. Exsilia, tormenta, bella, morbos, naufragia meditare. potest B
te patriæ, ⁸ potest patriam tibi casus eripere: potest te in solitudinem abiicere, potest
hoc ipsum in quo turba suffocatur, fieri solitudo. Tota ante oculos sortis humanæ con-
ditio ponatur: nec quantum frequenter euenit, sed quantum plurimum potest euenire,
præsumamus animo, si nolumus opprimi, nec vllis inuilitatis velut nouis obstupesceri.
In plenum cogitanda fortuna est: Quoties Asiæ, quoties Achæiæ vrbes vno tremore ce-
ciderunt? quot oppida in Syriâ? quot in Macedoniâ deuorata sunt? Cyprum quoties va-
stauit hæc clades? quoties in se Paphus corruit? Frequenter nobis nunciati sunt totarum
vrbium interitus: & nos, inter quos frequenter ista nunciantur, quota pars omnium fu-
mus? Confurgamus itaque aduersus fortuita: & quidquid inciderit, sciamus non esse
tam magnum, quàm rumore iactetur. Ciuitas arsit opulenta, ornamentumque prouin-
ciarum, quibus ⁹ & inserta erat, & excepta, vni tamen imposta, & huic non altissimo
monti. Omnium istarum ciuitatum, quas nunc magnificas ac nobiles audis, vestigia
quoque tempus eradet. Non vides, quemadmodum in Achæiâ clarissimarum vrbium C
iam fundamenta consumpta sint, nec quidquã existet, ex quo appareat illas saltem fuisse?
Non tantum manufacta labuntur, non tantum humanâ arte atque industriâ posita ver-
tit dies: iuga montium diffluunt, totæ desedere regiones. Opera sunt fluctibus, quæ
procul à conspectu maris stabant: vastauit ignis colles, per quos elucebat: erofit & quon-
dam altissimos vertices, solatia nauigantium, ac speculas, ¹⁰ ad humilem arenam ded-
duxit. Ipsius naturæ opera vexantur: & idè æquo animo ferre debemus vrbium exci-
dia. Casura omnia existant: omnibus exitus manet: siue internâ vi flatuque ¹¹ præclu-
sa violenti pondus, sub quo tenentur, excusserint; siue torrentium ¹² in abdito vis ob-
stantia effregerit; siue flammarum violentia compaginem soli ruperit; siue vetustas, à
quâ nihil tutum est, expugnauerit minutatim; siue grauitas cæli eiecerit populos, & sicus
deserta corruperit. Enumerare omnes fatorum vias, longum est: hoc vnum scio, omnia
mortalium opera, mortalitate damnata sunt: inter peritura viuimus. Hæc ego atque
ciuis-

5. QUI DIEM DIXIT.] *Is fuit Euripides, & eò
noster videtur adspicere. Nam versus eius est:*

ὁ δ' ἄλκος ἢ βέβαιος, ἀλλ' ἰσχυροῦς:

Felicitas non firma, sed dialis est.

*De quo Demetrius Phalereus censebat, melius habi-
turum, si non diem, sed momentum dixisset.*

*Est ipsa correctio, quæ hic in Senecâ: & illa Deme-
trij apud Plutarchum legitur, Consol. ad Apollonium.*

6. HORAM MOMENTVMQVE.] *Legerim cum
Grutero: hora momentumque; cu. imp. sufficere.*

7. NVNC INCREMENTA LENTE.] *Tacitus in
Agricolâ: Naturâ infirmitatis humanæ, tardio-
ra sunt remedia, quàm mala. Et vt corpora lentè
augefcunt, citò exstinguuntur: sic ingenia faci-
lius oppresferis, quàm reuocaueris.*

8. POTEST PATRIAM TIBI.] *Vt Lugduni in-
cendio factum.*

9. ET INSERTA ERAT, ET EXCEPTA.] *Loco
inserta, & posita, excepta conditione, & colonia Ro-
mana facta.*

10. AD HUMILEM ARENAM DED.] *Mens &
plures scripti: ad humile deduxit, spretâ mediâ
voce.*

11. PRÆCLUSA VIOLENTI PONDVS.] *Mure-
tus ex istis fecerat, præclusi venti. Ego putem: inter-
na vis, flatulq; præclusi, violentè pondus.*

12. IN ABDITO VIS OBSTANTIA.] *Scripti,
in abdito vastorum obstantia. Sed sanè vox Vis,
aut similis requiritur: nisi placet repeti & intelligi è
linæ priore.*

A eiusmodi solatia admoueo Liberali nostro, incredibili quodam patriæ suæ amore flagranti: quæ fortasse consumpta est, vt in melius excitaretur. Sæpe maiori fortunæ locum fecit iniuria: multa ceciderunt, vt altius surgerent, & in maius. ¹³ Timagenes felicitati vrbs inimicus aiebat, *Romæ sibi incendia ob hoc vnum dolori esse, quod sciret meliora resurrectura, quam arsisset.* ¹⁴ In hac quoque vrbe verisimile est certaturos omnes esse, vt maiora certioraq; quam amifere, restituantur. ¹⁵ Sint vtinam diuturna, & melioribus auspiciis in æuum longius condita! Nam huic coloniæ ab origine suâ ¹⁶ centesimus annus est, ætas ne homini quidem extrema. A Planco deducta in hanc frequentiam, loci opportunitate, conualuit: quæ tamen grauissimos casus intra spatium humanæ pertulit senectutis. Itaque formetur animus ad intellectum, patientiamque fortis suæ, & sciat nihil inausum esse fortunæ. Aduersus imperia illam idem habere iuris, quod aduersus imperantes: aduersus vrbes idem posse, quod aduersus homines. Nihil horum indignandum est. in eum intrauimus mundum, in quo his legibus viuunt. Placet? pare. non placet? quacumque vis exi. Indignare, si quid in te iniqui propriè constitutum est: sed si hæc imòs summoque necessitas alligat, in gratiam cum fato reuertere, à quo omnia resoluuntur. Non est quòd nos tumulis metiaris, & his ¹⁷ monumentis, quæ viam disparia pratexunt: Æquat omnes cinis. impares nascimur, pares morimur. Idem de vr-bibus, quod de vrbiu incolis dico: tam Ardea capta, quam Roma est. Conditor ille iuris humani, non natalibus nos, nec nominum claritate distinxit, nisi dum fumus. Vbi verò ad finem mortalium ventum est: Discede, inquit, ambitio: omnium quæ terram premunt, ¹⁸ siremps lex esto. Ad omnia patiendâ pares sumus: nemo altero fragilior est, nemo in craftinum sui certior. Alexander Macedonum rex discere Geometriam infelix cœperat, sciturus quam pusilla terra esset, ex quâ minimum occupauerat. Ita dico infelix ob hoc, quòd intelligere debebat falsum se gerere cognomen. quis enim esse magnus in pusillo potest? Erant illa quæ tradebantur, subtilia, & diligenti intentione discenda: non quæ percipere posset velsanus homo, & trans Oceanum cogitationes suas mittens. *Facilia, inquit, me doce.* Cui præceptor: *Ista, inquit, omnibus eadem sunt, aequè difficilia.* Hoc puta rerum naturam dicere: Ista de quibus quereris, omnibus eadem sunt: nulli dari faciliora possunt: sed quisquis volet, sibi ipsi illa reddet faciliora. Quomodo? æquanimitate. Et doleas oportet, & furias, & esurias, & senescas, & si tibi longior contigerit inter homines mora, & agrotas, & perdas aliquid, & pereas. Non est tamen quòd istis, quæ te circumstrepunt, credas: nihil horum malum est, nihil intolerabile, aut durum. Ex consensu istis metus est. sic mortem times, quomodo famam: quid autem stultius homine, verba metuente? Eleganter Demetrius noster solet dicere, *eodem loco sibi esse voces imperitorum, quo ventre redditis crepitus.* *Quid enim, inquit, meâ refert,* ¹⁹ *sursum isti an*

13. TIMAGENES.] Nicolao Fabro accepto refertur hæc emendatio. & intelligit illum Augusti inimicum occultum & obrectatorem, præsentis statui infensum: hominem libera lingua, quamquam seruus, D imò captiuus antea fuisset. Vide Senecam patrem, lib. x. Controuer. v. & nostra lib. 111. De Ira, cap. xxiii.

14. IN HAC QVOQUE VRBE.] Verum vaticinium. nam ita surrexit, & statim, vt vix nouem annis à clade floruerit, & Galbæ imperio pro Vitellio steterit, pertinaci pro Nerone fide, ait Tacitus. Contendit etiam cum Viennensi coloniâ, & emulationes exercuit, affectus felicium. Hæc ex Taciti 1. Histor. Quod autem pro Nerone, non mirum: nam is cladem Lugdunensem (ait idem Tacitus) quadragies tertio solatus erat: centum millibus Philippæorum.

15. SINT VTINAM DIUTVRNA.] Sunt, Seneca: & durat florétque ea vrbs hodie, inter Gallia primas.

16. CENTESIMVS ANNVS EST.] Ergo solatium illud à Nerone tardiusculè adhibitum, anno orbis dcccxviii. Lugdunum autem condita à Munatio Planco, anno dccxi. Oportuit arsisse, dcccxi. aut paullo post potius, ne Senecam exactè computasse censeamus.

17. MONVMENTIS QVÆ VIAM.] Nam utrimque ad viarum publicarum limites monumenta ferè statuta: quæ transeuntes mortis admonerent. Sed ea magna, parua, modica, ornatu & titulis (vt fortuna cuiusque) diuersa: at mors vna omnibus, quidquid domus illa dispares; quidquid natales, opes, vita dissident.

18. SIREMPS LEX ESTO.] Eximia correctio ab illo sac. Cuiacio est. Spectat ad legum formulam, in quibus perscribi solet, de tali aut tali re, simile ius esse. Priscum est verbum: & notari 1. Antiquar. Lectio. cap. 1.

19. SVRSVM ISTI AN DEORSVM.] Alludit ad famam quæ deprimit, & quæ astollit.

isti an deorsum forent? Quanta dementia est vereri, ne infamemur ab infamibus? Quemadmodum famam extimulatis sine causâ: sic & illa, quæ numquam timeretis, nisi fama iussisset. Numquid detrimenti faceret vir bonus, iniquis rumoribus aspersus? nec morti quidem hoc apud nos noceat: ²⁰ & hæc malam molitionem habet. Nemo eorum qui illam accusant, expertus est. interim temeritas est, damnare quod nescias. At illud scis, quàm multis utilis sis, quàm multos liberet tormentis, egestate, querelis, suppliciis, tædio. Non sumus in vllius potestate, cum mors in nostrâ potestate sit.

EPIST. XCII.

RATIONEM in homine dominari, & huc omnia referri, & in eâ perfectâ Beatam vitam esse. Externa leue, aut nullum pondus habere. Vtique Voluptatem non facere momentum, irrationalium bonum. Et posse tamen sumi externa, quæ secundum Naturam sunt, sed iudicio: & hoc tunc in iis Bonum esse, bene eligi. Nihilominus & sine iis, solâ Virtute beatum, imò Beatissimum aliquem esse. Accedere hæc posse, non tamen augere addita, nec minuere detractâ Beatitatem. in quam nec Tempus aliquid potest. Deo assimilamur, ad illum eamus.

PUTO, inter me teque conuenit, externa corpori acquiri, corpus in honorem animi coli, ¹ in animo esse partes ministras, per quas mouemur alimurque, propter ² ipsum principale nobis datas. In hoc principali est aliquid irrationale, est & rationale. Illud huic seruit: hoc vnum est, quod aliò non refertur, sed omnia ad se perfert. Nam illa quoque diuina ratio omnibus præposita est, ipsa sub nullo est: & hæc autem nostra eadem est, quia ex illâ est. Si de hoc inter nos conuenit, sequitur vt de illo quoque conueniat, in hoc vno positam esse beatam vitam, vt in nobis ratio perfecta sit. Hæc enim sola non submittit animum, stat contra fortunam: in quolibet rerum habitu ³ seruata, seruat. Id autem vnum bonum est, quod numquam defringitur. Is, inquam, beatus, quem nulla res minorem facit: tenet summa, & ne vlli quidem, nisi sibi, innixus. Nam qui aliquo auxilio sustinetur, potest cadere. Si aliter est, incipient in nobis multum valere non nostra. Quis autem vult constare fortunâ, aut quis se prudens ob aliena miratur? Quid est beata vita? securitas & perpetua tranquillitas. Hanc dabit animi magnitudo, dabit constantia benè iudicati tenax. Ad hoc quomodo peruenitur? si veritas tota perspecta est, si seruatus est in rebus agendis ordo, modus, decor, & innoxia voluntas, aut benigna, intenta rationi, nec vnumquam ab illâ recedens, amabilis simul, mirabilisque. Denique, vt breuiter tibi formulam scribam, talis animus sapientis esse viri debet, qualis Deum deceat. Quid potest desiderare is, cui omnia honesta contingunt? Nam si possunt aliquid non honesta, conferre ad optimum statum, in iis erit beata vita, sine quibus non est. Et quid stultius, turpiusve, quàm bonum rationalis animi ex irrationalibus necere? Quidam tamen augeri summum bonum iudicant, quia parùm plenum sit, fortuitis repugnantibus. Antipater quoque, ⁴ inter magnos sectæ huius auctores, aliquid se tribuere dicit externis, sed exiguum admodum. Vides autem quale sit, die non esse contentum, nisi aliquis igniculus alluxerit. Quod potest in hac claritate solis habere scintilla momentum? Si non es solâ honestate contentus, necesse est aut ⁵ quietem adici velis,

²⁰. ET HÆC MALAM MOLITIONEM.] *Legi possit, mali mollitionem, vel potius, amolitionem habet: tamen aliud etiam fuit.*

tegram, nec submittis, ipsa te seruat. Sed libri plerique, seruitus seruat: & quidam, se virtus, quod germanum puto.

EPIST. XCII. I. IN ANIMO ESSE PARTES MINISTRAS.] *Hæc explico III. Physiol. Dissert. XVII.*

4. INTER MAGNOS SECTÆ.] *De isto Antipatrâ ego in Manuuct. I. Dissert. II.*

2. IPSVM PRINCIPALE.] *De quo ibidem, Dissert. XVIII. itemq; de sequentibus. Vide.*

5. QUIETEM ADIICI.] *Quam interpretatur ἠσυχία: etsi libri ignobiles serè ibi litteras habent: nec male ἐὺδυσχία legas, quæ ipsa Democrisii sententia fuit: & finem hanc statuebat.*

3. SERVATA SERVAT.] *Si tu eam seruas in-*

6. MAGNAM